

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för svenska språket

”Så mycket pengar finns inte”

Tjänstemän i tre olika stadsdelar i Göteborg och deras syn
på modersmålets betydelse för flerspråkiga elever

Ingalill Odell

Interdisciplinärt examensarbete Vt 2011 15hp
Handledare: Lilian Nygren-Junkin

Sammandrag

Elever med annat modersmål än svenska har generellt sett sämre studieresultat än elever med svenska som modersmål. Detta får med jämna mellanrum stor uppmärksamhet i media och i den allmänna samhällsdebatten. Ofta utgår man från föreställningen att dessa elever saknar kunskaper i det svenska språket på grund av för lite eller för dålig svenskundervisning. Svensk och internationell forskning visar att ett starkt och väl utvecklat modersmål står i direkt relation till hur väl man lyckas lära sig ett andraspråk. Detta förutsätter dock att skolan och det omgivande samhället intar en positiv hållning till minoritetsspråken och arbetar för ett jämlikt och demokratiskt sätt att se på flerspråkighet. Ett sådant förhållningssätt är uttalat i skolans styrdokument, men trots det förefaller man från politiskt håll se på flerspråkighet som en belastning snarare än en tillgång. Den undersökning som här redovisas visar hur kunskapen om modersmålets betydelse för skolframgång ser ut hos tjänstemän på förvaltningen i tre demografiskt sett olika stadsdelar i Göteborg. Av resultaten framkommer att medvetenheten om vikten av modersmålets utvecklande för flerspråkiga elever skiljer sig åt mellan de olika stadsdelarna beroende på andel flerspråkiga elever i skolorna, det vill säga ju större andel flerspråkiga elever, desto högre medvetenhet. Undersökningen visar också på hegemoniska maktstrukturer som tenderar att styra i vilken utsträckning flerspråkiga elevers behov tillgodoses.

Nyckelord: Flerspråkighet, modersmålsundervisning, modersmål

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
2. Syfte och frågeställningar.....	6
3. Bakgrund och tidigare forskning.....	6
3.1 Historik.....	6
3.2 Språkutveckling hos flerspråkiga.....	8
3.3 Flerspråkighet i ett didaktiskt perspektiv.....	9
4. Lagar och styrdokument.....	14
4.1 Skolförordning.....	14
4.2 Lokala styrdokument.....	15
5. Metod, urval och material.....	16
6. Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.....	17
7. Resultat.....	17
8. Analys.....	22
9. Slutdiskussion.....	27
10. Litteraturförteckning.....	31
Bilaga 1.....	33

1. Inledning

Andelen elever i grundskolans årskurs 9 med utländsk bakgrund som saknar behörighet till gymnasiet var år 2010 25 procent. I gruppen elever med svenskfödda föräldrar är andelen emellertid mindre än 10 procent (Skolverket 2010). De senaste åren har skillnaderna mellan dessa grupper ökat (Axelsson 2004:503f), vilket är alarmerande, och förslag på åtgärder diskuteras med jämna mellanrum på den politiska arenan. Orsakerna till det stora antalet elever med ofullständiga betyg är många och komplexa men en aspekt som sällan lyfts fram är utvecklandet av modersmålet och dess betydelse för generell skolframgång. Modersmålsundervisningen får ofta funktionen av ställföreträdande markör, det vill säga att om man har invandrarfientliga åsikter men vill framstå som politiskt korrekt är det lättare att kritisera modersmålsundervisningen än migrationen som sådan. Detta skriver Hyltenstam och Tuomela om redan 1996 (Hyltenstam & Tuomela 1996:11f). De ger exempel på offentliga personer med invandrarbakgrund som uttalat sig negativt om hemspråksundervisning (den dåvarande beteckningen för modersmålsundervisning) i massmedia. ”Kändisar” som Jerzy Einhorn, Jan Guillio, Ana Martinez och Harry Schein beskriver hur de lärt sig det svenska språket genom att helt förkasta modersmålet. Hyltenstam och Tuomela menar att denna grupp måste betraktas som marginell och för det stora flertalet invandrare skulle en skolform som inte tar hänsyn till och stöttar individens modersmål få katastrofala följder för dessa personers fortsatta utbildningsmöjligheter. Inget talar för att debattklimatet förändrats. Litteraturprofessorn Ebba Witt-Brattström säger så här i debattartikel i DN:

Jag kritiserar alltså regeringen för att inta en rasistisk hållning när man inte satsar på förstärkt svenskundervisning (utan i stället på mer hemspråksundervisning), en åtgärd som kan tolkas som att man inte vill att de nya svenskarna ska kunna konkurrera med svensksvenska ungdomar på en hårdnande arbetsmarknad. Ett vi och dom-tänkande alltså, ovärdigt en demokrati. (www.dn.se 2006)

Aktuell forskning visar snarare att det förhåller sig precis tvärtom och detta uttalande avslöjar att okunskapen om andraspråksinlärning fortfarande är stor samt att akademiska auktoriteter, som är verksamma inom helt andra områden än flerspråkighet och andraspråksinlärning, ofta får utrymme i media att framföra sina synpunkter. Witt-Brattströms uttalande fick också massiv kritik av ledande flerspråkighetsforskare, exempelvis kommenterade professor Inger Lindberg det så här: ”Sverige är fortfarande är märkligt enspråkigt och monokulturellt. Tvåspråkighet och rötter i olika kulturer förknippas ständigt med problem och brister i stället för att man ser det som en potential - både för individen och för Sverige” (www.dn.se 2006). I och med Sverigedemokraternas nyvunna position på den politiska arenan har dessa frågor återigen hamnat i fokus men dessvärre saknas ofta ett vetenskapligt perspektiv i debatten. Dessutom visar forskning att

elever som deltagit i modersmålsundervisning får mer och bättre kunskaper om det svenska samhället, än de som inte deltagit (Nygren-Junkin:1997).

Under kurserna i svenska som andraspråk på Göteborgs universitet har jag slagits av hur forskare och lärare återkommit till vikten av ett utbyggt modersmål som förutsättning för en gynnsam andraspråksinläring. Den verksamhetsförlagda utbildningen har också gett mig insikt i hur byråkrati och ekonomiska argument många gånger hindrar att flerspråkiga elever får undervisning och studiehjälp på sitt modersmål i den utsträckning de behöver och har rätt till. När jag påtalat detta för mina lokala lärarutbildare har jag ofta fått till svar att skolledning och/eller huvudmannen (dvs. kommunen) inte förstår hur viktigt detta är och är ovilliga att anslå mer ekonomiska resurser. Därför ville jag ta reda på hur det faktiskt förhåller sig med kunskapen om modersmålets betydelse hos tjänstemän på stadsdelsnivå i Göteborg. Som lärare i svenska som andraspråk kommer jag att behöva argumentera för varför mina elever behöver undervisning och studiehjälp på sitt modersmål. Jag behöver också veta hur huvudmannen resonerar kring detta då ett argument som ofta förs fram är att ”det finns inga pengar”. Skolverkets rapport *Fler språk–fler möjligheter* (2002) visar också att okunskapen om modersmålsundervisningens betydelse fortfarande är stor.

Trots att det är mer än 25 år sedan hemspråksreformen trädde i kraft har betydelsen av flerspråkighet och flerkulturell identitet inte blivit allmänt accepterad. Det är fortfarande en vanlig uppfattning att barnen/eleverna har större nytta av att ”satsa” på att lära sig det svenska språket än att ägna sig åt att bibehålla och utveckla sitt modersmål. Denna attityd innebär att lärare och skolledare som arbetar med modersmålsstöd/undervisning ofta får förklara och försvara sin verksamhet. (Skolverket 2002:47)

Många forskare har visat att utvecklande av modersmålet är centralt för inläring av ett andraspråk (Skolverket 2002, Hyltenstam 2007:54). Däremot finns det inte så mycket forskning som visar varför man inte satsar mer på modersmålsundervisning eller flerspråkig undervisning i skolorna. Då de flesta huvudmän torde vara medvetna om de flerspråkiga elevernas generellt sett sämre studieresultat jämfört med de enspråkigt svenska, måste jag fråga mig om det beror på okunskap om aktuell forskning eller ovilja att implementera nya arbetssätt som gör att modersmålsundervisningen inte ges större utrymme. En undersökning av detta skulle vara till nytta för de flerspråkiga elevernas lärare genom att en inblick ges i hur huvudmannen kan resonera och vilka faktorer som styr deras resonemang. Därigenom kan konstruktiva argument för modersmålsundervisning och studiehjälp på modersmål bli mer synliga.

2. Syfte och frågeställning

Modersmålsundervisning anses av många forskare som viktigt och centralt för en gynnsam utveckling av ett andraspråk, vilket jag kommer att redovisa nedan med en genomgång av tidigare forskning. Föreställningen om att modersmålsundervisning bromsar utvecklingen av svenskan förefaller dock vara utbredd både bland allmänheten och i huvudmännens administration (Skolverket 2002:15, Axelsson 2004:504). Därför vill jag undersöka hur medvetenheten om modersmålets betydelse för språk- och kunskapsutveckling ser ut hos tjänstemän på stadsdelsnivå i Göteborg. Mina frågeställningar är således:

- * Vilka utgångspunkter (t.ex. ekonomiska, integrationspolitiska) har man när man behandlar frågor om modersmålsundervisning och studiehandledning på stadsdelsnivå?
- * Hur ser kommunala tjänstemäns medvetenhet ut när det gäller modersmålets betydelse för de flerspråkiga elevernas språk- och kunskapsutveckling?

3. Bakgrund och tidigare forskning

Skolans och samhällets förhållningssätt till ämnet måste förstås i en historisk kontext. Därför gör jag nedan en sammanställning av bakgrunden till dagens former av modersmålsundervisning och studiehandledning. Därefter följer en forskningsöversikt med exempel på viktig forskning i ämnet. Självfallet finns mycket mer skrivet om detta som av utrymmesskäl inte finns med här. Det är dock viktigt att påpeka att detta ämne intresserar forskare i många länder och det är alltså inte ett isolerat svenskt fenomen (Nygren-Junkin:2010).

3.1 Historik

På 1960-talet började man erbjuda hemspråksundervisning i skolorna. Till en början var den riktad mot finska elever men kom sedan att omfatta alla språkgrupper. Från 1966 började statsbidrag betalas ut för att täcka kommunernas kostnader för hemspråksundervisning, studiehandledning på modersmålet och svenska som andraspråk. Det var dock frivilligt för kommunerna att erbjuda detta (Hyltenstam & Tuomela 1996:44f). År 1977 genomfördes den första hemspråksreformen i Sverige. I strävan mot ett mer jämlikt samhälle ville man ge alla människor möjlighet att stärka sin etniska och kulturella identitet. Man hade även uppmärksammat de tornedalsfinska, samiska och de på 1960-talet

invandrade barnens svårigheter att lära sig svenska genom att omedelbart få all undervisning på det nya språket. Vidare talade forskning för att två språk mycket väl kan utvecklas parallellt med inhämtandet av andra kunskaper (Hyltenstam & Tuomela 1996:29ff). Kommunerna blev nu skyldiga att anordna hemspråksundervisning och studiehandledning, men 1991 ändrades reglerna genom att kommunerna blev skyldiga att anordna hemspråksundervisning först då det fanns minst fem elever med samma modersmål i kommunen, vilket gäller än i dag. Undantagna denna regel är de elever med modersmål som tillhör de svenska officiella minoritetsspråken finska, jiddisch, romani chib, samiska och meänkieli, vilka alltid har rätt till undervisning i sitt modersmål oavsett antal elever(www.skolverket.se).

År 1990 publicerade Riksrevisionsverket en rapport som redovisade omfattning och kostnader för hemspråksundervisningen (Hyltenstam & Tuomela 1996:19). Landet genomgick vid denna tid en djup ekonomisk kris och man behövde skära ner på de offentliga utgifterna. Samtidigt fick också kommunerna mer eget ekonomiskt ansvar och statliga medel skulle inte längre öronmärkas för specifika ändamål. Resultaten av rapporten fick till följd att regeringen föreslog en halvering av anslagen tänkta att användas för hemspråksundervisningen. Detta godtogs dock inte av riksdagen, men signalerna till kommunerna var då redan så tydliga att många kommuner genomförde kraftiga nedskärningar inom hemspråksundervisningen (Hyltenstam & Tuomela 1996: 19f). RRV:s rapport fick alltså stor genomslagskraft. Den fick dock skarp kritik av Hyltenstam & Tuomela, som menade att den var undermåligt genomförd och saknade vetenskaplig grund.

Rapporten innehåller inte en enda positiv synpunkt på hemspråksundervisningen; den bild som målas upp är helt svart. [...] Innehållet i den utgör i stora stycken en spegling av uppfattningar om hemspråksundervisningen hos personer som är ointresserade av den av ideologiska skäl.(Hyltenstam & Tuomela 1996:23)

Skolverket fick 2001 av regeringen i uppdrag att utreda modersmålsundervisningen. Detta utmynnade i rapporten *Fler språk – fler möjligheter* (Skolverket 2002) Resultatet av utredningen visar bland annat:

Förstärkning av både modersmålsstödet och undervisningen i och på modersmålet och svenska som andraspråk skapar mer jämlika förutsättningar för dessa barns och elevers utveckling och lärande. Satsningar på fördjupade kompetenser i många språk är också positivt för hela samhället. (Skolverket 2002:7)

Utredarna konstaterar också att modersmålsundervisningen minskade kraftigt till följd av att det riktade statsbidraget upphörde på 1990-talet och kommunerna själva fick ansvar för fördelningen. Vidare anser de att organisationen av modersmålsundervisningen bör ändras från att som nu i de flesta fall ske utanför

skoltid med ambulerande lärare till att ingå i den ordinarie undervisningen i möjligaste mån. För att täcka behovet av modersmålsundervisning rekommenderas också att fler modersmåls lärare utbildas (Skolverket 2002).

3.2 Språkutveckling hos flerspråkiga

Kenneth Hyltenstam är professor i tvåspråkighet vid Stockholms universitet. Han instämmer med forskning som visar att språkutveckling hos barn följer ett visst mönster, oberoende av vilket språk som lärs in (Hyltenstam 2007). Modersmålets uttal och grammatiska struktur lärs in under de första tre till fem levnadsåren. Vid skolstart behärskar barnet det centrala basordförrådet, dvs. de ord som används i hemmet och i barnets liv i övrigt. Vidare har barnet då anammat de grundläggande reglerna för samtalsstruktur och textstruktur och behärskar 8000-10 000 ord (Viberg 1996). Detta kallas för att behärska språkets bas. Utvecklandet av språket sker sedan successivt, och detta kallas för utbyggnad vilket ger den språkliga nivå som krävs för tänkande och lärande (Hyltenstam 2007).

Vid mötet med ett andraspråk fungerar således modersmålet som ett stöd för inläringen (Hyltenstam 2007:48f). En vanlig missuppfattning är att modersmålet måste ”plockas bort” från hjärnan för att ”ge utrymme” för det nya språket. Detta grundar sig i den behavioristiska synen på lärande som man i de flesta andra sammanhang övergav på 1960-70 talen (Abrahamsson 2009:30-31,50-51). Paradoxalt nog förhåller det sig tvärtom. Ju bättre utvecklat modersmålet är, desto lättare är det att tillägna sig andraspråket. Detta beror på att man redan har ord på företeelser och innehar en metakognitiv kunskap om språkets funktion. Man kan därför överföra det nya språkets benämning på en företeelse och sätta det nya språkets etikett därpå (Hyltenstam:2007). Barn som inte får utveckla sin begreppsapparat på modersmålet får därför stora problem med begreppsutveckling på ett nytt språk. Man saknar effektiva redskap för sitt eget tänkande eftersom både företeelsen som sådan och benämningen för den ska läras in utan att det finns tidigare inhämtad kunskap på språket som den kan relatera till. Det räcker alltså inte med ett ordförråd på förstaspråket som kan användas i enklare vardagligt tal för att en gynnsam andraspråksinläring ska ske. Modersmålet måste kunna användas som tanke- och talverktyg på samma nivå som målspråket, i detta sammanhang svenskan (Hyltenstam 2007:55, Nygren-Junkin:2010, Vygotskij:[1934]1999).

Psykologiforskaren Reza Kormi-Nouri (2011) bekräftar denna tes i en studie där han språktestat skolbarn i olika åldrar i Iran. En grupp hade persiska som modersmål vilket även användes som skolspråk, och den andra gruppen hade andra modersmål såsom kurdiska eller turkiska. Alla barn hade ungefär samma språkliga nivå när de började skolan men högre upp i åldrarna märktes en signifikant skillnad. De enspråkiga barnen hade en betydligt större språklig begreppsmedvetenhet än de flerspråkiga. Kormi-Nouri menar att detta beror på

att de flerspråkiga barnen inte fått utveckla sitt modersmål, eftersom modersmålsundervisning inte förekommer i Iran utan all undervisning sker där på persiska.

Hyltenstam menar att utvecklandet av modersmålet är centralt för generell kunskapsutveckling. Det nya språket, som ofta är både majoritetsspråk och skolspråk, bör dock läras in parallellt (Hyltenstam 2007:56).

3.3 Flerspråkighet i ett didaktiskt perspektiv

Margareta Holmegaard och Inger Wikström betonar ämneslärares roll för flerspråkiga elever. De menar att ämneslärares behöver bli medvetna om det specifika skolspråket som många gånger kan upplevas som svårt och främmande även för enspråkiga elever. Genom att lyfta fram svåra ord och begrepp som nödvändigtvis inte har en direkt koppling till ämnet, kan man förenkla inläringen betydligt, menar de. Modersmålslärares ser de som en stor och viktig tillgång i detta arbete (Holmegaard & Wikström 2004).

Monica Axelsson (2004) har studerat vilka faktorer som styr skolframgång hos flerspråkiga elever. Hon konstaterar att utvecklandet av förstaspråket är centralt men för att detta ska ske krävs att det omgivande samhället intar en positiv hållning till elevens modersmål. Många gånger finns osynliga hinder i form av fördomar och maktstrukturer både hos pedagogerna men även i samhället som sådant. Vanligtvis reflekterar vi inte över detta utan ser denna maktutövning eller hegemoni som någonting självklart. (Detta har också Charlotte Haglund skrivit om vilket refereras nedan s.11.) Jim Cummins (i Axelsson:2004) menar att dessa maktstrukturer är ett historiskt mönster där det dominerande språket/kulturen förtrycker minoriteter. Genom att synliggöra dessa mönster kan man som lärare motverka attityder som exempelvis tendensen att ha låga förväntningar på flerspråkiga elever. Läraren kan också genom att visa respekt för minoritetsspråken höja deras status i klassrummet. Därigenom fördelas makten och eleverna upplever detta som en bekräftelse på identiteten, vilket har visat sig vara en förutsättning för skolframgång (Axelsson 2004:508ff). Forskning visar också att många elever är intresserade av att lära sig andra språk än de som traditionellt erbjuds som B-språk i skolan. Spanska är ett språk som för inte så många decennier sedan hade låg status både i det svenska samhället och i skolan. En EU-rapport (Nygren-Junkin & Extra:2003) visar att intresset för att läsa detta språk som B-språk på senare tid ökat markant. Andra språk som de svenska eleverna i undersökningen önskade läsa men som inte fanns som valbart B-språk var arabiska, finska och mandarinkinesiska (Nygren-Junkin & Extra:2003).

Även Hyltenstam (2007) diskuterar detta utifrån problematiken med segregation. Han menar att segregation kan innebära att motivationen för att utveckla majoritetsspråket (svenskan) släcks.

Det innebär inte någon lösning att i en sådan situation ta bort modersmålsundervisningen. Så länge de segregeringarna finns kvar, kommer inte motivationen eller möjligheterna för inläring av svenskan förbättras. Om barnen inte heller får undervisning i sitt modersmål, kan resultatet bli att de inte utvecklar något av sina språk till en så kvalificerad nivå att de kan inhämta omvärldskunskap eller utveckla sitt tänkande i den utsträckning som ett modernt samhälle kräver av dem. (Hyltenstam 2007:55)

Cummins (i Axelsson:2004) har också visat att man med relativt enkla medel kan öka andraspråksinlärares läsförmåga och ordförståelse genom att ge modersmålet samma status som målspråket. En grupp barn i England fick i uppgift att varje dag ta hem en bok och läsa tillsammans med sina föräldrar som hade begränsade kunskaper i engelska. Studien visar att kunskapen och läsförmågan ökade eftersom de fick översätta texterna och diskutera dem med sina föräldrar på sitt modersmål (Axelsson 2004:526).

Liknande resultat framkommer i ett projekt genomfört i en grundskola i Borås under höstterminen 2008 (Nygren-Junkin:2010). Man använde sig där av en forskningscirkel för att på bästa sätt hjälpa andelen elever med annat modersmål än svenska, som på kort tid ökat markant och vilkas läsförståelse inte utvecklats på önskvärdt sätt. I konsultationen med några av modersmålslärarna framkom det att eleverna inte hade ett åldersadekvat modersmål. Projektet gick ut på att i så hög grad som möjligt få eleverna att använda sina modersmål i kognitivt utmanande situationer. Detta gjordes genom att skolbibliotekarien engagerades för att ta fram lämplig litteratur på modersmålen, lärarna fortbildades i andraspråksutveckling men framför allt lades en stor fokus på att engagera föräldrar och andra vuxna i elevernas närhet med samma modersmål. Detta visade sig vara förenat med vissa problem då flera föräldrar var skeptiska till projektet, men efter information från lärarna om *varför* ett bättre modersmål skulle bidra till en bättre svenska, accepterade de att delta aktivt och stötta sina barn i detta. Föräldrarna fick i uppgift att diskutera och resonera med sina barn på modersmålet i mer tankemässigt krävande samtal. De fick även lova att aktivt delta i sina barns läsläsning och då använda modersmålet. I skolan arbetade man i grupper indelade efter språk där även enspråkigt svenska elever deltog. De flerspråkiga fick gärna använda sitt modersmål sinsemellan men skulle också förklara för sina svensktalande kamrater vad som sagts. På samma sätt fick de svensktalande eleverna till uppgift att förklara ord eller uttryck som var obekanta för de flerspråkiga. Detta projekt utföll väl ur många aspekter. De flerspråkiga eleverna gick från "textundvikare" till textläsare, även föräldrarna började läsa mer på sitt modersmål. Vidare stärktes föräldrarna i sin roll som experter och eleverna upplevde att modersmålets status höjdes. Lärarna började se flerspråkighet som en tillgång då det visade sig att alla elever, även de svensktalande, utvecklades kunskapsmässigt genom att få syn på likheter och skillnader i språken och kulturerna (Nygren-Junkin:2010).

Axelsson (2004) menar att skolan behöver bli mer öppen för flerspråkig undervisning. Hon anser att modersmållärare i möjligaste mån bör lokalanställas och fokus bör ligga på studiehandledning dvs. ämnesutveckling på modersmålet vilket är samma slutsatser som Skolverket kommit fram till genom sin omfattande forskningsöversikt i *Fler språk–fler möjligheter* (Skolverket 2002). Även de enspråkigt svensktalande eleverna bör bli medvetna om att kunskap kan förmedlas på andra språk än svenska. Detta kan göras genom att alla språk tillmäts lika stor status i klassrummet (Axelsson 2004:531f, Nygren-Junkin:2010).

Även Niclas Abrahamsson (2009) belyser detta i sin omfattande lärobok om andraspråksinläring. Han menar att föreställningen om att modersmålsundervisning skulle hindra eller försena utvecklandet av svenskan är fortfarande stark. Ändå talas det aldrig om att ett starkt *svenskt* modersmål skulle försvåra inläring av främmande språk. ”Paradoxalt nog är det få människor som tror att inläringen av t.ex. franska som främmande språk i högstadiet eller på gymnasiet försvåras av mycket goda kunskaper i svenska eller av de sedan låg- eller mellanstadiet etablerade kunskaperna i engelska som främmande språk” (Abrahamsson 2009:235).

Varför minoritetsspråk har lägre status än svenskan, förklarar Charlotte Haglund (2004) med att vi lever i en hegemonisk maktstruktur. ”Hegemoni är alltså en kraft som verkar bortom individens medvetande och tilltalar individens sunda förnuft” (Haglund 2004:364f). Detta innebär att svenskan som språk och kultur upplevs av en majoritet av svenskarna som det överlägsna och bästa. Detta är sällan uttalat, framför allt inte inom skolvärlden, men existerar som en outtalad självklarhet. Barn som växt upp i en annan språklig miljö än den rent svenska möts i skolan av ett nedvärderande av sitt språk och kan därför utveckla en motvilja till att få undervisning på modersmålet. Elever blir i skolan ofta tillsagda att inte tala sitt modersmål med varandra samtidigt som lärarna uppmuntrar dem att delta i modersmålsundervisning. Vidare inbjuder skolan sällan till att tillvarata och fråga efter de flerspråkiga elevernas erfarenheter om dessa kan kopplas till deras språk och kultur. Detta ger eleverna ett dubbelt budskap, man säger att modersmålet är viktigt men man visar i realiteten ingen respekt för det (Haglund 2004).

Margret Hill gjorde 1996 en studie av 42 gymnasieelever i Göteborg med avseende på i vilken utsträckning modersmålsundervisningen påverkat deras skolframgång (Hill 1996). Eleverna delades in i tre grupper: De som haft modersmålsundervisning utan avbrott genom hela skoltiden, de som avbrutit modersmålsundervisningen i mitten av mellanstadiet och slutligen de som avbrutit modersmålsundervisningen före mellanstadiet. Av resultatet framkom att de elever som haft modersmålsundervisning genom hela grundskolan var de som hade bäst generell skolframgång, och de hade till och med 1-3 tiondelar högre betyg i kärnämnen än enspråkigt svenska elever. Gruppen med tidiga avbrott lyckades sämst i skolan. Denna studie ansågs inte generaliserbar då antalet

informanter var förhållandevis litet. Dock stämmer den överens med resultaten av följande kvantitativa studie.

Den största empiriska studie som gjorts med avseende på skolframgång hos flerspråkiga elever är Wayne Thomas och Virginia Colliers undersökning av data, insamlade under fjorton år från 42 317 andraspråkselever i USA (Axelsson:2004). Studien visar att de elever som lyckats bäst är de som fått undervisning på sitt modersmål under minst sex år parallellt med undervisning i engelska. Liksom i Hills studie har dessa elever lyckats bättre än sina kamrater med skolans språk som modersmål. De elever som fått undervisning på sitt modersmål initialt för att övergå till undervisning enbart på engelska när deras kunskaper bedömts som tillräckliga lyckades sämre i jämförelse med gruppen med engelska som modersmål. Allra sämst lyckades eleverna som inte alls fått undervisning på sitt modersmål. I studien framkommer också att alla flerspråkiga elever hade sämre resultat än de engelsktalande under sina första skolår. Under tredje och fjärde skolåret, när lärandet sker på en mer avancerad nivå, utvecklades de elever som fått undervisning på sitt modersmål i samma takt som de engelsktalande för att under de senare skolåren gå om dem. De som fick lite eller ingen modersmålsundervisning planade ut under tredje och fjärde skolåret för att slutligen hamna efter eller mycket efter de engelsktalande eleverna (Axelsson 2004:512ff).

Sally Johnsson Lilja (1999) undersökte under läsåret 1998-99 modersmåls-lärarnas arbetsvillkor i Göteborg (Johnsson Lilja:1999). Hon fann att trots politiskt uttalade mål om en interkulturell skola behandlas ämnet modersmål som mindre viktigt än andra skolämnen. Undervisningen är oftast förlagd till efter ordinarie schemalagd skoltid och värderas därför lägre än andra ämnen. Detta medför också att modersmålslärarna inte inkluderas i kollegiets gemensamma planering och arbete. Samarbete mellan ämneslärare och modersmålslärare sker mycket sällan vilket är till nackdel för eleverna, eftersom man vid betygssättning el dyl. inte utnyttjar modersmålslärarnas kompetens och deras perspektiv på elevernas utveckling. Johnsson Lilja menar att denna attityd får en direkt konsekvens för hur de flerspråkiga eleverna värderar sitt modersmål. Ämnet är dessutom frivilligt vilket inbjuder till besparingsåtgärder från skolledningens sida. Då eleverna kommer till modersmålsundervisningen efter skoldagens slut, är de hungriga och trötta vilket försämrar studiemotivationen ytterligare. Detta lyfter de intervjuade modersmålslärarna fram som ett praktiskt problem man från administrationens sida anmärkningsvärt nog inte tagit hänsyn till. Den samlade erfarenheten för de flerspråkiga eleverna blir att modersmålet är något som värderas lågt av vuxenvärlden (Johnsson Lilja 1999:69,81).

Detta bekräftas av Tore Otterup (2005) som studerat en grupp flerspråkiga elever med fokus på deras skolframgång och identitetskonstruktion. Hans studie visar att de elever som upplevt sitt modersmål som en tillgång i skolan också är de som lyckats bäst resultatmässigt, och de har även bäst självförtroende och framtidstro. De elever som upplevt att modersmålet inte uppmuntrats har däremot

lågt självförtroende och låga förväntningar på framtiden. Han menar att ankomstålder och socioekonomiska faktorer är viktiga, men lika viktigt är skolans organisation och dess attityder till flerspråkighet. Vidare anser Otterup att lärare och skolledning i allmänhet saknar kunskap om flerspråkighetens komplexitet och har därför inga verktyg för att skapa goda förutsättningar för dessa elever (Otterup 2005:227).

I detta sammanhang kan det vara lämpligt att nämna Lev Vygotskij (1896-1934). Han lade grunden till det sociokulturella perspektivet på lärande, vilket i korthet innebär en insikt om att lärande sker i sociala kontexter, bundna till en specifik kultur. Man kan alltså inte betrakta den lärande som ett tomt kärl som ska fyllas, vilket man gjorde i den behavioristiska traditionen. (Abrahamsson 2009:30f) Den nya informationen måste istället kopplas till en erfarenhet som redan finns hos individen. Vidare visar han att lärande alltid sker i samspel med andra. Hans teorier om hur lärande går till genomsyrar den moderna didaktiska forskningen. Vygotskij menar att det är fullständigt meningslöst att lära in ord som inte kan kopplas till en tidigare erfarenhet i tanken. ”Ett ord som berövats sin betydelse är inget ord, utan ett tomt ljud” (Vygotskij 1999[1934]:393f).

De flesta forskare är idag överens om att lärande sker sociokulturellt (Säljö 2000:23ff). I Sverige har Roger Säljö skrivit mycket om detta. ”Kunskap kommer vi i stället att förstå som knuten till *argumentation* och *handling* i sociala kontexter, och som resultat av aktiva försök att förstå och hantera världen på ett visst sätt” (Säljö 2000:26). Vidare menar Säljö att kommunikation och språkanvändning är helt centrala i ett sociokulturellt perspektiv. För lärare innebär det att man inte kan förvänta sig att en flerspråkig elev ska förstå svenska ord och begrepp som lärs in som glosor. Det är här studiehandledaren har en viktig uppgift, nämligen att förklara den nya informationen på modersmålet så att språkets utbyggnad stärks varvid det blir lättare att förstå målspråket (Axelsson:2004, Hyltenstam:2007).

Detta innebär att barnet tänker *med* och *genom* de intellektuella redskap i form av språkliga uttryck som det stött på och tagit till sig i samspel med andra. Eller, annorlunda uttryckt, människor lever på kunskaper och insikter som de lånat från andra. Kommunikation föregår tänkande och att lära sig ett språk är att lära sig att tänka inom ramen för en viss kultur och en viss samhällslig gemenskap. (Säljö 2000:67)

4. Lagar och styrdokument

I detta kapitel kommer jag att redovisa huvuddragen i de lagar och regler skolan har att förhålla sig till när det gäller modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål.

4.1 Skolförordning

(2011:185) träder i kraft 2011-04-15, ska tillämpas på utbildning från och med den 1 juli 2011, om inte annat följer av övergångsbestämmelserna (Skolförordningen, SFS 2011:185).

10 § En huvudman är skyldig att anordna modersmålsundervisning i ett språk endast om 1. minst fem elever som ska erbjudas modersmålsundervisning i språket önskar undervisning, och 2. det finns en lämplig lärare. Första stycket 1 gäller inte nationella minoritetsspråk. Enligt 7 § språklagen (2009:600) är de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

Föreläsare och lärare på utbildningen i svenska som andraspråk har återkommande påpekat att denna paragraf ofta missförstås av rektorer och skolledare. Det är vanligt att paragrafen tolkas som att det måste finnas minst fem elever *på samma skola* som önskar modersmålsundervisning. Som lärare i svenska som andraspråk är det viktigt att känna till att detta gäller för hela kommunen. Finns det minst fem elever i en kommun, men på olika skolor och i olika åldrar, så är kommunen skyldig att anordna modersmålsundervisning.

5 kap, Särskilt stöd, studiehandledning på modersmålet:

1 § Beslut om särskilt stöd enligt detta kapitel fattas av rektorn. Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att eleven kan ha behov av särskilda stödåtgärder, skall rektorn se till att behovet utreds. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd, skall rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Av programmet skall det framgå vilka behoven är, hur de skall tillgodoses samt hur åtgärderna skall följas upp och utvärderas. Eleven och elevens vårdnadshavare skall ges möjlighet att delta när åtgärdsprogrammet utarbetas. Förordning (2006:205).

2 § En elev skall få studiehandledning på sitt modersmål, om eleven behöver det. Förordning (1997:599)

Av paragraferna kan man utläsa att det är rektor som avgör om en elev ska få studiehandledning eller inte. Eftersom studiehandledning innebär en ekonomisk belastning för skolan är det inte förvånande om rektorn ifrågasätter behovet. Det är då återigen lärarens ansvar att med forskningsbaserade argument förklara för rektorn varför studiehandledning på modersmål är en klok investering.

4.2 Lokala styrdokument

För att få en uppfattning om de undersökta stadsdelarnas generella medvetenhet om modersmålsundervisning läste jag igenom deras fastställda budgetar för 2011 med särskilt fokus på vad som där sägs om ämnet. Nedan följer en redovisning av detta. Först kommer vad som sägs i Angereds budget, därefter Lundby och slutligen Majorna-Linne.

Tillgången till olika former av modersmålsstöd och en kompetent barn- och elevhälsa är viktiga faktorer för framgång. Andelen elever med godkänt betyg i samtliga ämnen i år 9 är i stadsdelen knappt 51%. Noteras bör att i statistiken ingår även de elever som inte läst vissa ämnen exempelvis på grund av att de är så pass nyanlända till landet och skolan. Snittet för godkända betyg i samtliga ämnen i Göteborgs skolor är 73% 2010. (Under "Så här gör vi står:) Kvalitetssäkring av valideringsarbetet och språkutvecklingsarbetet för nyanlända och elever med annat hemspråk. (www.goteborg.se, Budget Angered 2011)

Stadsdelen Angered visar här på en medvetenhet om modersmålets betydelse för skolframgång. Man visar också att man tar den nedslående statistiken på allvar och arbetar medvetet med språkutveckling.

De elever som är nyanlända ska erbjudas modersmålsundervisning och undervisning i svenska som andra språk.[...] Vi arbetar med att ändra attityder om modersmål och integration. Vi gör regelbundna kartläggningar av barns behov av modersmålsstöd. Vi samtalar med barnens vårdnadshavare om vikten av att barnen utvecklar sitt modersmål för att öka intresset.[...] Elever, som inte har svenska som modersmål, ska erbjudas studiehandledning på sitt modersmål.[...] När eleven går i grundskolan har de rätt till studiehandledning. Det är dock viktigt att tänka på att det här är ett extra stöd som sätts in vid behov. Därför bör det finnas en god dokumentation som underlag för den här kartläggningen. (www.goteborg.se Budget Lundby 2011)

Även i Lundby finns en medvetenhet om hur språk och kunskapsutveckling är kopplat till modersmålet. Man kan dock ana en viss oro för de ekonomiska konsekvenserna för en utvidgad studiehandledning på modersmål: "Det är dock viktigt att tänka på att det här är ett extra stöd som sätts in vid behov." Eftersom huvudmannen här begär "en god dokumentation" finns det anledning att återigen påminna om vikten av att som lärare ha ordentligt på fötterna när man ska plädera för studiehandledning.

Unga människor behöver en bra kunskapsgrund, därför ska andelen elever med godkända betyg öka. (Budget Majorna-Linné 2011)

Denna stadsdel har i jämförelse med de andra stadsdelarna en låg andel flerspråkiga elever. Möjligen är det därför man inte kommenterar varför vissa

elever inte når målen för betyget godkänd. Det är dock anmärkningsvärt att man inte nämner hur man vill stödja de flerspråkiga eleverna som trots allt finns.

5. Metod, urval och material

För att få svar på mina frågeställningar har jag använt mig av intervjuer, vilket är en kvalitativ metod. (Lagerholm 2010:30) Jag har intervjuat tre tjänstemän verksamma inom utbildningsförvaltningen på tre olika stadsdelskontor. Genom att göra djupintervjuer har informanterna kunnat utveckla sina svar och analysen kan därför bli mer djuplodande. Under intervjuerna har jag följt en intervjumall med tio frågor (Bilaga 1) som jag ställt på samma sätt till samtliga informanter. Före intervjuerna visste de att jag ville samtala om andraspråkselever, men jag berättade inte det uttalade syftet med undersökningen och de hade inte heller sett frågorna på förhand. Intervjuerna spelades in och jag skrev ner dem så ordagrant som möjligt. I resultatredovisningen sammanfattar jag deras svar och i analysen jämför jag svaren med tidigare forskning.

Urvalet har gjorts genom att jag har valt stadsdelar med så olika demografisk profil som möjligt för att se om svaren skiljer sig åt beroende på förutsättningarna för det dagliga arbetet. Statistiken är hämtad från Göteborgs stads hemsida.(www.goteborg.se) Andelen utlandsfödda invånare i hela Göteborgs stad är 21.9%. Stadsdelen Angered har en ung befolkning och 48.2 % av invånarna är födda utomlands vilket betyder att andelen flerspråkiga elever i skolorna är mycket hög, men i realiteten finns det i Angered skolor som har omkring 98 % elever med annat modersmål än svenska, då många elever visserligen är födda i Sverige men har ett annat modersmål och använder detta språk utanför skolan. (Personlig kontakt:Informant A) Stadsdelen Lundby har en blandad befolkning med hög andel utlandsfödda i vissa områden och låg andel i andra. Hela stadsdelen har 20.5% utlandsfödda invånare. Stadsdelen Majorna-Linné är befolkningsmässigt störst i Göteborgs stad men har samtidigt lägst andel utlandsfödda, 12.9%. Dock har denna stadsdel liksom Angered en ung befolkning och stor andel barn och ungdomar. De tre tjänstemännen i denna undersökning är i dessa stadsdelar rektorernas överordnade chefer på olika nivåer i sina respektive områden. De är alltså länken mellan skolan och kommunen och ansvarar för verksamhetsutvecklingen.

För att ta reda på deras syn på modersmålsundervisning valde jag att utgå från tio frågor som jag ställde till var och en. Informanten från Angered kallas nedan för **A**, informanten i Lundby kallas **L** och informanten i Majorna-Linné kallas **M**.

4. Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Validitet avser ”[...] i vilken grad du verkligen undersöker det du påstår att du gör” (Lagerholm 2010:29). I min studie har jag försökt få svar på mina frågeställningar genom att göra djupintervjuer med tjänstemän som har modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål som sitt ansvarsområde. Därigenom torde kravet på validitet vara uppfyllt. Validiteten kunde dock ha varit högre om jag också undersökt Göteborgs stads ekonomiska prioriteringar och jämfört dem med styrdokumentens riktlinjer. Denna studie tillåter dock inte det av utrymmesskäl.

Reliabiliteten har att göra med hur tillförlitlig en undersökning är. Reliabiliteten är hög om samma resultat uppnås om undersökningen upprepas (Lagerholm 2010:30). Denna undersöknings reliabilitet kan ifrågasättas eftersom informanterna i studien har anonymiserats av etiska skäl. Detta var ett krav från en av informanterna och därför valde jag att låta alla vara anonyma, vilket kan ha lett till att deras svar påverkats. Dock arbetar alla tre i ledande befattningar i respektive stadsdel och bör anses svara för stadsdelens generella inställning till modersmålsundervisning. Därför är det rimligt att anta att snarlika svar skulle erhållas om studien upprepades.

Generalisering betyder att forskningsresultat bör anses vara allmängiltiga. Detta förutsätter en betydligt ansevärdare materialmängd än vad som här redovisas (Lagerholm 2010:23). Resultaten i denna undersökning är därför inte generaliserbara då jag endast undersökt förhållandena i tre stadsdelar. Genom det demografiskt varierande urvalet kan man dock dra vissa slutsatser om medvetenheten om modersmålsundervisningens betydelse hos tjänstemän i Göteborgs stads stadsdelar.

7. Resultat

Nedan följer en redovisning av intervjuerna med de tre informanterna. I den efterföljande analysen kommer jag att diskutera svaren med hjälp av ovan nämnda forskning.

Hur länge har du arbetat med utbildningsfrågor?

Informant A har arbetat med skolutveckling på stadsdelsnivå i Angered sedan 1 januari 2011. L har arbetat i ledande befattning i Lundby lika länge. Även M har haft sin nuvarande ledande tjänst i Majorna-Linné sedan 1 januari 2011.

Vad arbetade du med innan du blev tjänsteman i stadsdelen?

Informant A har arbetat som lärare i tretton år och har alltid varit intresserad av och arbetat för skolutveckling. L var först rektor och sedan verksamhetschef i en annan stadsdel. Tidigare arbetade hon som lärare under många år. Även M är utbildad lärare och har också arbetat som rektor och skolutvecklare i andra stadsdelar.

Vad anser du vara den främsta orsaken till att så många flerspråkiga elever slutar grundskolan med ofullständiga betyg?

Den främsta orsaken menar A kan spåras till språkliga brister. När språket inte har utvecklats på modersmålet blir det svårt att lära sig svenska och hänga med i avancerade resonemang.

De har inte ett åldersadekvat modersmål och de har inte ett åldersadekvat andraspråk heller och det hänger ju ihop. Och hur ska du kunna få till en analys och en reflektion om du inte har orden för det? Du kan säkert ha resonemanget någonstans men du kan inte sätta ord på det och du kan inte visa det för någon annan. Och då kan du inte heller visa din förståelse för det ämne det gäller i skolan. Och där har du en totalbegränsning. (Tjänsteman A)

Informant L menar att det beror på flera saker. Ankomstålder, socio-ekonomiska levnadsförhållanden och föräldrarnas utbildningsbakgrund är några.

För jag menar man kan jämföra stadsdelar och då kan man ju se, jag menar Linnéstaden till exempel, de har ju en stor andel andraspråkselever men de blir ju godkända.

L ser alltså den socioekonomiska bakgrunden som den främsta anledningen. Ankomstålder ser M som den främsta orsaken till låga slutbetyg. Hon menar att just Majorna-Linné tar emot äldre elever i större utsträckning än vad de andra stadsdelarna gör.

Man har inte haft nio år på sig för att få slutbetyg.

Hon ser ingen annan förklaring än den att man kommit till Sverige relativt sent.

Vilka åtgärder planerar din stadsdel för att vända utvecklingen?

Det är mycket viktigt att arbeta med språkutveckling, anser A. Många skolor har extra läsning på schemat och man arbetar med bokprojekt och andra stimulanser. Man har även ett pågående språkprojekt på två skolor där man arbetar ämnesmässigt och språkmässigt parallellt i klassrummet. Det finns alltså en ämneslärare och en svenska som andraspråkslärare i klassrummet parallellt. När de går igenom ämnet har den ena läraren andraspråksperspektiv och den andra ämnesperspektiv. Detta arbetssätt har flera fördelar. Sva-läraren kan uppmärksamma de språkliga problem som kan finnas och eleverna får se två svensktalande personer diskutera och resonera på det svenska språket. Ämnesläraren får också genom detta en kompetensutveckling genom en insikt i att all undervisning måste vara språkutvecklande. Ämnesläraren måste alltså ha en medvetenhet om de språkliga barriärerna som kan finnas när man ska tillgodogöra sig kunskapen i ämnet det gäller.

Modersmålsundervisning och studiehandledning måste få högre prioritet, menar L. Till hösten planerar man att göra en inventering av elever i sexan till och med nian för att utröna vilka som inte har fått godkänt i engelska och matematik. Man har valt ut språkgrupperna somaliska, arabiska och turkiska. De elever med något av dessa språk som inte uppnått betyget godkänt ska få den undervisningen på sitt modersmål. L berättar också att man ska titta på vad man digitalt kan göra för att stödja andraspråkselever. Tillsammans med Språkcentrum planerar man att inleda ett arbete med detta och då även för förskoleelever med annat modersmål än svenska. Vidare vill L tydliggöra modersmålets betydelse för föräldrar, elever och personal i skolan. Hon menar också att det är viktigt att ha lärare som är utbildade i svenska som andraspråk.

I Majorna-Linné försöker man samla alla nyanlända på samma F-6-skola. Där blir de inskrivna i en svensktalande klass men får viss undervisning i förberedelsegrupp. Eleverna får även personligt stöd i form av tolkhjälp, sva-undervisning, modersmålsundervisning och studiehandledning. Detta sker i samarbete med Centrum för skolutveckling i Göteborg. M ser inte detta som ett problem som måste lösas, stadsdelen tar ansvar för de behov som finns menar hon.

Vad är din generella uppfattning om modersmålsundervisning? Anser du att den fungerar väl i din stadsdel?

Informant A har den bestämda uppfattningen att modersmålsundervisning är "jätte viktig". Det är dock en pågående process att förmedla detta till rektorer och överställda chefer inom kommunen. Till viss del finns kunskapen och insikten, menar hon, men mycket återstår att göra.

Organisationen och administrationen är de faktorer som behöver ses över för att det hela ska fungera, anser L.

Alltså det beror ju på hur man organiserar det. Om man har många elever med samma modersmål så kan man ju anställa egna lärare. Då kan man ju också använda dem till studiehandledning. Här i Lundby är det inte aktuellt eftersom vi inte har tillräckligt många elever i samma språkgrupp.(Informant L)

Modersmålslärares kompetens är väldigt varierande, tycker L. Därför är det svårt att ha en generell uppfattning. Det kan fungera väldigt väl, men det förutsätter att läraren är kunnig och välutbildad.

Generellt kan man säga om modersmålsundervisningen att det är väldigt varierande. Tidigare när det kom nya invandrargrupper när man inte hade tillgång till utbildade...nu är de ju utbildade i alla fall. Men jag har varit för kort tid i Lundby för att svara på hur det ser ut just här. (Informant L)

Vidare tar L upp det viktiga i att få en stark kulturell identitet och en stolthet över sitt ursprung. Hon talar om hur olika status olika språk har och tycker att det är viktigt att tala om detta i skolorna med eleverna. ”Varför blir vi imponerade av en person som kan tala flytande engelska men inte av en som talar flytande arabiska?” är en fråga hon ställer sig.

Modersmålet är en grund som stöttar inläringen av det svenska språket, menar M. Hon tillägger att hon arbetat med dessa frågor en förhållandevis kort tid för att ha någon generell uppfattning. På den direkta frågan svarar hon så här kortfattat:

Att modersmålet som grund stöttar utvecklingen av det svenska språket.(Informant M)

Hur ofta skulle du uppskatta att frågor om modersmålsundervisning och studiehandledning behandlas i ditt arbete?

En gång/år, En gång/halvår, En gång/månad, Oftare?

I A:s stadsdel är medvetenheten mycket stor och frågan behandlas oftare än en gång per månad. I skolorna arbetas mycket med att informera och uppmuntra föräldrarna till en positiv inställning till modersmålet och modersmålsundervisningen. Detta kan dock skilja en del från skola till skola.

Oftare! Man pratar jättemycket om modersmålets betydelse för svensk språkutveckling. När man har så många barn med så många olika modersmål samlade i detta sammanhang, denna homogena grupp på det viset, då blir medvetenheten rätt så stor. Sen är det en skillnad mellan att ha medvetenhet och förmåga att hela tiden utvecklas i förhållande till det och påverka sin organisation så att det blir bra. (Informant A)

Detta är ständigt aktuella frågor, menar L. Hon handlägger ärenden av detta slag oftare än en gång/månad. Det svåra är att få organisationen att fungera så smidigt som möjligt, menar hon.

Det tycker jag nog är oftare än en gång per månad. Jag har just skrivit en verksamhetsplan och då hade jag med det här om modersmålet. Vi får ju ofta elever som är nyanlända, det handlar ju om att ordna en bra skolgång för dem. (Informant L)

En annan sak som ofta diskuteras är hur man ska få elever motiverade att läsa modersmål. När man köper in tjänster av modersmåls lärare vill man att så många elever som möjligt ska utnyttja erbjudandet, anser L.

En upptäckt som M nyligen gjort är att väldigt få elever läser modersmål som skolämne.

Vi har alldeles för få som väljer att läsa modersmål. Endast 40% av de som är berättigade väljer att läsa modersmål. Det är för få tycker jag. Vi måste titta på varför det ser ut så här. (Informant M)

För övrigt anser M att det är ett ständigt aktuellt ämne och det diskuteras oftare än en gång per månad men det berör i stort sett enbart de nyanlända och deras behov.

I kontakten med rektorerna, vilka är deras främsta önskemål när det gäller modersmålsundervisning och studiehandledning? Anser du att deras önskemål är praktiskt genomförbara?

Pengar är tveklöst deras främsta önskemål anser A. Behoven är outtömliga och som det ser ut nu fokuserar man på de nyanlända. Hon skulle dock önska att de ekonomiska resurserna var större så att behoven kunde tillgodoses.

Så mycket pengar finns inte. Men om det hade funnits så hade det varit en revolution. (Informant A)

Det man kan göra och försöker göra är att i möjligaste mån anställa flerspråkig personal. Vidare menar hon att modersmåls lärare många gånger saknar den ämneskompetens som krävs för att undervisa. Dessutom har de ofta brister i det svenska språket vilket inte är bra för dessa elever som så sällan hör korrekt svenska talas.

Ett liknande svar ger L som menar att rektorerna vill ha mer studiehandledning för sina andraspråkselever. Det är dock svårt att hitta studiehandledare med rätt kompetens. De måste vara väl utbildade och ha goda ämneskunskaper för att kunna handleda.

Alla elever har ju rätt till studiehandledning i alla ämnen, det är ju väldigt tydligt från statens sida men sen hur det är i verkligheten det är ju en annan sak. Så det är

ju därför det är bra att ha flerspråkig personal och utnyttja den resursen.
(Informant L)

Så här svarar hon på frågan om det är praktiskt genomförbart:

Nej det anser jag inte för då skulle vi ha mycket, mycket mer pengar. Helt orealistiskt skulle jag vilja säga. (Informant L)

Det verkar inte finnas några uttalade behov av modersmålsundervisning och studiehandledning i Majorna-Linné. M har inte hört talas om att rektorerna skulle ha några specifika önskemål. Resurser finns för nyanlända och skolorna ansvarar själva för inköp av tjänster från Språkcentrum.

De har inga speciella önskemål. De administrerar själva modersmålsundervisningen och köper den från språkcentrum. Jag har inte hört att det finns några speciella synpunkter. (Informant M)

Anser du att de ekonomiska resurserna för modersmålsundervisning och studiehandledning svarar mot behoven i din stadsdels skolor?

De ekonomiska resurserna täcker enbart de mest akuta behoven, säger A och då menar hon framför allt att resurserna går till de nyanlända till största del. Hon poängterar dock att man anstränger sig för att hitta andra lösningar såsom att anställa flerspråkig personal.

I Lundby menar L att behoven för de nyanlända täcks. Hon ser också ett problem i att många äldre elever faktiskt inte vill ha modersmålsundervisning och däri ligger en stor utmaning att medvetandegöra modersmålets betydelse för den generella skolframgången. Hon nämner också att studiehandledningen är kostsam då läraren inte kan ha så många elever åt gången.

I Majorna-Linné försöker man samla alla flerspråkiga elever i samma skola vilket är en F-6 skola. De nyanlända elever som är äldre får sin undervisning på sina ”hemmaskolor”. Även de får så vitt M vet modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål i den utsträckning de behöver. M anser att detta fungerar väl och menar att stadsdelen inte upplever utgifterna för modersmålsundervisning och studiehandledning som en belastning.

De elever som har sådana behov får den hjälp de behöver. (Informant M)

8. Analys

Göteborgs stad genomgick vid årsskiftet 2010/2011 en omorganisation vilket innebar att stadsdelar slogs ihop till större enheter. Detta förklarar varför alla informanterna har haft sina nuvarande tjänster i sina respektive stadsdelar sedan årsskiftet. De har även en lång bakgrund inom skolvärlden gemensamt och de har alla varit verksamma på ledande befattningar de senaste åren. Man kan därför anta att de stött på flerspråkiga elever och deras situation i många sammanhang.

Informanten i Angered är den som mot bakgrund av forskning har störst medvetenhet om modersmålets betydelse för andraspråksutveckling. Hon svarar med utförliga resonemang på sin uppfattning om modersmål. Genom att jag inte specificerat mina frågeställningar fick jag spontana svar på frågan: *Vad anser du vara den främsta orsaken till att så många flerspråkiga elever slutar grundskolan med ofullständiga betyg?* Informant A har en klar uppfattning om att det hör ihop med brister i modersmålet och att man därför inte kunnat utveckla svenskan. Hennes insikt om att man behöver ha ord och begrepp klart för sig på modersmålet för att lära sig dem på ett nytt språk stämmer väl överens med tidigare forskning som exempelvis Hyltenstam (2007) och Axelsson (2004).

Informant L nämner ankomstålder men menar att den socioekonomiska bakgrunden har störst betydelse vilket inte motsägs av forskning, tvärtom belyser exempelvis Hyltenstam (2007) och Otterup (2004) detta. Dock är det endast en av många faktorer som är avgörande. Informant M ser ankomstålder som viktigaste och enda orsak. Statistiken från Skolverket utgår dock från elever med utlandsfödda *föräldrar* och inbegriper således elever med annat modersmål än svenska som är födda i Sverige. Därför kan man inte förklara de sämre studieresultaten med att man kommit till Sverige relativt sent. Jämfört med informant A visar hon alltså på låg medvetenhet om flerspråkiga elever och deras situation. De nyanlända i Majorna-Linné får mycket stöd och i stort sett allt arbete som har att göra med modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål kopplar informant M till arbetet på grundskolan med klasser i årskurs F-6. Hon nämner aldrig under hela intervjun de flerspråkiga elever som inte är nyanlända. De förefaller vara en osynlig grupp i denna stadsdel. (När jag efter intervjun upptäckte att skolan informant M talat om endast har klasser upp till årskurs 6, tog jag kontakt med henne igen och frågade hur de äldre nyanlända fick sin undervisning. Hon berättade då att de får det på sina "hemmaskolor".)

Vilka åtgärder planerar din stadsdel för att vända utvecklingen? I Angered arbetar man mycket aktivt med dessa frågor och prövar olika arbetsätt. De skolor som har all ämnesundervisning med en extra sva-lärare har en så hög andel flerspråkiga elever att man ansett att eleverna behöver få höra två personer med svenska som modersmål samtala. Dessutom får ämnesläraren genom detta arbetsätt insikt i hur man kan arbeta med språket för att eleverna ska nå större förståelse. Holmegaard & Wikström (2004) menar att sva-lärarna har värdefulla

kunskaper i språkutveckling som bör tas till vara ämnesövergripande men säger samtidigt att även modersmållärarna måste vara involverade. I Angered försöker man också i möjligaste mån anställa modersmållärare. Enligt Johnsson Lilja (1999) är detta positivt då modersmållärarnas kompetens tas tillvara. Dessutom behöver undervisningen inte alltid ske efter skoltid då eleverna ofta är hungriga och trötta. Man kan också genom detta öka modersmålets status. Även Axelsson (2004) är av samma uppfattning.

I Lundby planerar man ett projekt där man ska ge elever undervisning i vissa ämnen på sitt modersmål. Ett sådant arbetssätt stämmer väl överens med Axelssons (2004) förslag på åtgärder som kan vidtas för att stödja flerspråkiga elever. Det kan dock vara svårt att nå några långsiktiga resultat med denna typ av ”punktinsatser” eftersom det krävs många år av parallell undervisning på båda språken för att skolframgången ska bli mätbar. Detta visar både Hills (1995) och Thomas & Colliers (i Axelsson:2004) studier där de flerspråkiga elever som lyckats bäst var de som fått undervisning på två språk under *hela* skoltiden. Vidare anser L att en stor utmaning är att få elever, föräldrar och skolpersonal medvetna om modersmålets betydelse. Hon är medveten om de teoretiska utgångspunkterna för modersmålsundervisning men hon förbiser här de maktstrukturer som utvecklas i skolvärlden och samhället där majoritetsspråket dominerar minoritetsspråken (Haglund 2004). Om man som elev i skolan och individ i samhället ideligen möter ett nedvärderande av sitt språk krävs det kanske mer än teori för att övertyga om modersmålsundervisningens förträfflighet. Nygren-Junkin (2010) visar också i studien av Borås-projektet att det inte alltid är helt lätt att förklara detta för föräldrar och andra inblandade.

Informanten i Majorna-Linné ser inte att detta överhuvudtaget är ett problem. Detta kan möjligen förklaras med Haglunds (2004) resonemang kring hegemoni och maktstrukturer vilket i det här sammanhanget innebär att majoritetsspråket upplevs som överlägset och självklart. Det kan vara så att hon till följd av detta är omedveten om sitt förhållningssätt. Hon menar att den verksamhet som bedrivs på F-6 skolan är fullt tillräcklig för stadsdelens behov. Hon poängterar att hon varit en väldigt kort tid i stadsdelen. Dock har hon varit verksam inom skolvärlden i många år och borde därför rimligtvis vara medveten om och bekymrad över att flerspråkiga elever har sämre studieresultat. Hon ser emellertid inte detta som en utmaning utan är nöjd med rådande förhållanden. Att flerspråkiga (icke svenska) elever presterar sämre än enspråkigt svenska elever blir i hegemonins ljus helt i sin ordning. Vidare är andelen flerspråkiga elever mindre i Majorna-Linné än i Angered och Lundby. Att denna grupp skulle prestera sämre än de enspråkigt svenska eleverna blir därför inte lika tydligt. Detta var även fallet i skolan i Borås (se avsnitt 3.3). Där uppmärksammades inte de flerspråkigas behov av ett utbyggt modersmål förrän ett stort antal flerspråkiga elever började men då blev det uppenbart att någon form av insats måste göras (Nygren-Junkin:2010).

Vad är din generella uppfattning om modersmålsundervisning?

Det svåra, menar A, är att förmedla vikten av modersmålsundervisning högre upp till beslutsfattare inom kommunen. Hon anser personligen att det är ”jätte viktigt” och har i sina tidigare svar visat på stor medvetenhet om ämnet. Informanten i Lundby ser organisationen som ett problem men anser att modersmålsundervisningen är viktig framför allt för identitetsutvecklingen. Återigen visar hon på medvetenhet men synen är fortfarande att det är något som måste ”rättas till” hos de flerspråkiga eleverna. Att skolan skulle behöva ändra förhållningssätt är ett perspektiv hon till viss del saknar, vilket enligt exempelvis Axelsson (2004) och Otterup (2004) är en förutsättning för att en positiv förändring ska ske. Hon pekar samtidigt på att vi ofta ger olika språk olika status och det visar att hon till viss del är medveten om den hegemoniska maktstrukturen. M har en något likgiltig attityd till modersmålsundervisning. Hon anser att modersmålet stöttar utvecklingen i det svenska språket vilket stämmer väl med ovan redovisade forskning (Hyltenstam:2007, Axelsson:2004) men hon saknar djupare insikt och ett bredare perspektiv. Hon visar inte på en medvetenhet om att flerspråkighet är en tillgång och resurs som skolan generellt sett är dålig på att ta tillvara. (Axelsson:2004, Skolverket:2002) Denna informant har lång erfarenhet av skolans värld men visar trots det liten kunskap om och intresse för hur andraspråksinläring går till.

Hur ofta skulle du uppskatta att frågor om modersmålsundervisning och studiehandledning behandlas i ditt arbete?

En gång/år En gång/halvår En gång/månad Oftare

Samtliga informanter svarar att de behandlar dessa frågor oftare än en gång/månad. För A och L rör det sig ofta om att förmedla vikten av modersmålsundervisning. Nygren-Junkin (2010) visar att det kan vara svårt att förklara detta till synes paradoxala faktum att det blir lättare att lära sig ett nytt språk om modersmålet får utrymme att utvecklas. Det räcker alltså inte med att hänvisa till forskning, fenomenet måste grundligt förklaras för att det ska förstås som viktigt och meningsfullt av alla inblandade. M har nyligen upptäckt att många elever väljer bort modersmålsundervisning och är angelägen om att vända utvecklingen. Hon har inga förslag på hur detta ska gå till, däremot visar hon på en öppenhet och vilja att arbeta med detta vilket enligt Axelsson (2004) är synnerligen betydelsefullt. Alla tre tjänstemän antyder att de arbetar i motvind. Informanterna A och L har en något djupare insikt i problematiken än M. Dock har de alla tre inställningen att flerspråkiga elever är ett problem och inte en tillgång. Som bl.a. Haglund (2004) och Abrahamsson (2009) belyser är inställningen till flerspråkighet i ett hegemoniskt perspektiv selektivt. Ingen av dem tar heller upp att de *svenskspråkiga* elevernas kunskapsutveckling skulle kunna påverkas positivt av att undervisningen generellt i skolorna tar hänsyn till och uppmuntrar olika modersmål vilket blev fallet i Nygren-Junkins (2010) studie. Man nämner heller ingenting om att samhället i stort skulle tjäna på att uppmuntra till flerspråkighet vilket Skolverket (2002) hävdar. Informant A säger visserligen i

tidigare svar att lärarna måste bli medvetna om att språkutveckling måste ske i alla ämnen som poängteras av exempelvis Otterup (2004). Ingen av dem talar dock om på vilket sätt skolan kan förändra sin inställning till flerspråkiga elever (Axelsson :2004, Nygren-Junkin: 2010, Otterup:2004)

I kontakten med rektorerna, vilka är deras främsta önskemål när det gäller modersmålsundervisning och studiehandledning? Anser du att deras önskemål är praktiskt genomförbara? Både A och L har här gett liknande svar. Rektorerna önskar mer pengar för att kunna ge fler elever studiehandledning men de ekonomiska anslagen räcker i nuläget bara till de nyanländas behov. En intressant iakttagelse är att både A och L skrattar när de svarar på frågan om det är praktiskt genomförbart. Att alla elever som behövde studiehandledning på sitt modersmål skulle få det, låter som ett skämt i deras öron. ”Så mycket pengar finns inte”. Båda menar också att en lösning är att anställa flerspråkig personal men problemet är då ofta att ämneskompetensen saknas. Detta grundar de på sina egna uppfattningar och jag har i denna studie inte kontrollerat de faktiska förhållandena kring modersmålslärares ämneskompetens. Det kan vara så att kompetensen saknas men det kan också vara så att man till stor del väljer att betrakta flerspråkighet med hegemonins ögon (Haglund:2004). Det blir då obekvämt att ge ”invandrade” språk samma status som svenskan och man vill hitta argument för att undervisningen sker bättre på svenska än på elevernas modersmål. Dessutom menar A att ”hennes” elever även har ett stort behov av att höra korrekt svenska talas av lärarna eftersom området är så segregat. Hyltenstam (2007) är på denna punkt mycket tydlig och ser modersmålsundervisningen som särskilt viktig i segregerade områden då eleverna annars riskerar att komma ut i vuxenlivet utan ett fungerande språk som tankeverktyg. För M:s del verkar dessa frågor avlägsna. Hon menar att rektorerna aldrig kommer med några önskemål av det här slaget eftersom skolorna administrerar allt själva. Stadsdelen fokuserar på att hjälpa nyanlända till en god start men de flerspråkiga elever som går i ”vanliga” klasser förefaller vara en osynlig grupp.

Anser du att de ekonomiska resurserna för studiehandledning och modersmålsundervisning svarar mot behoven i din stadsdels skolor?

Alla tre informanter svarar att de tar ansvar för de nyanländas behov. Budgeten för Lundby (se kap 5.2) kräver ”god dokumentation” av behov av studiehandledning. Anledningen till det framkommer i informantens svar, nämligen att stadsdelen ser studiehandledning som en utgift man bör spara på. Detta är olyckligt då det är i just studiehandledningen mycket av förstaspråkets utbyggnad sker i fråga om specifikt skolspråk (Hyltenstam:2007). Vidare anser Axelsson (2004) att just studiehandledningen bör ligga i fokus om man vill att förstaspråket ska utvecklas. För M verkar det inte finnas några andra än nyanlända som har behov och hon förstår inte riktigt vilka andra behov än förberedelsegrupper som skulle tänkas finnas. Förhoppningsvis kommer hon att få en större inblick i flerspråkiga elevers behov genom det förestående arbetet med att utreda varför så många väljer att inte läsa modersmål (Haglund:2004,

Johnsson-Lilja:1999). Elever i behov av studiehandledning förefaller vara en så marginell grupp i Majorna-Linné att de sällan talas om i hennes organisation. L tar upp att många elever inte vill ha modersmålsundervisning fast de är berättigade till det. Hon menar att även om stadsdelen kunnat erbjuda hjälp så vill många ändå inte ha den. Detta tolkar jag som ett bekvämt sätt att dels spara pengar och dels hålla rådande maktförhållanden intakta. Återigen blir det tydligt att synen på flerspråkighet betraktas som ett problem och inte en tillgång (Axelsson:2004, Lindberg: DN 2006).

9. Slutdiskussion

Den ena frågeställningen var: *Vilka utgångspunkter har man (t.ex ekonomiska, integrationspolitiska) när man behandlar frågor om modersmålsundervisning och studiehandledning på stadsdelsnivå?* De tre informanterna förefaller ha liknande utgångspunkter när de behandlar frågor om modersmålsundervisning och studiehandledning. För det första ser man flerspråkighet mer som ett problem än som en tillgång (Axelsson:2004, Lindberg :2006). Det gäller att så snabbt som möjligt få de nyanlända att lära sig svenska så de inte behöver den dyra studiehandledningen. För det andra ser både A och L anställda modersmåls lärare som en bra lösning men är samtidigt skeptiska till deras kompetens vilket Johnsson-Lilja (1999) beskriver som en av de fördomar modersmåls lärare ofta möter i sitt arbete. För det tredje beskriver alla tre att de nyanländas behov prioriteras högst. Detta är olyckligt då exempelvis Thomas & Colliers (i Axelsson:2004) och Hills (1996) studier visar att flerspråkig undervisning ger goda resultat på lång sikt. Det är ingen ”quick fix”.

Den andra frågeställningen var: *Hur ser kommunala tjänstemäns medvetenhet ut när det gäller modersmålets betydelse för de flerspråkiga elevernas språk- och kunskapsutveckling?* Informanternas medvetenhet om modersmålets betydelse för de flerspråkiga elevernas språk- och kunskapsutveckling står i tydlig relation till antalet elever i respektive stadsdel med svenska som andraspråk. I Angered är medvetenheten relativt god och många och skiftande insatser görs. I Lundby är medvetenheten inte lika tydlig, men man arbetar aktivt med frågorna och i Majorna-Linné förefaller intresset för dessa frågor vara lågt. Informant M svarar också betydligt mer kortfattat på frågorna jämfört med de andra två informanterna. Detta speglas även i stadsdelarnas budgetar. I Angereds budget finns tydliga mål, så även i Lundbys medan Majorna-Linnés inte tar upp dessa frågor överhuvudtaget.

Som det påpekats i den redovisade forskningsöversikten kan det verka paradoxalt att utvecklande av modersmålet skulle gynna andraspråksinläringen. I kombination med den hegemoniska maktstrukturen gör detta att tjänstemännens arbete kräver en god kunskap om och insikt i hur andraspråksinläring går till.

Trots att de själva visar viss medvetenhet vittnar både A och L om att det är svårt att få till stånd förändrade attityder i den administrativa organisationen. Som jag ser det är en lösning att lärarna tar initiativ till alternativa undervisningsmetoder liknande projektet i Borås (Nygren-Junkin:2010). Även om man inte råkar vara sva-lärare så finns trots allt en medvetenhet om hur kunskapsutveckling går till hos de flesta lärare. Som sva-lärare kan man då med Vygotskijs ([1934]1999) och Säljös (2000) resonemang förklara på vilket sätt modersmålet behövs som tankeverktyg vilket förhoppningsvis leder till att lärarna börjar se möjligheterna med flerspråkighet. Detta kan i sin tur ge positiva signaler till den administrativa förvaltningen. Vidare vilar ett stort ansvar på sva-lärarna, att hålla sig a jour med aktuell forskning. Teorier kan vara användbara men den krassa verkligheten i stadsdelarna är att nya projekt riskerar att innebära ökade kostnader för skattebetalarna. Tjänstemännens ansvar är att förvalta våra gemensamma ekonomiska medel på ett klokt sätt och därför är det viktigt att kunna visa upp konkreta exempel på genomförda och lyckade arbetssätt som exempelvis Boråsprojektet. Som varnande exempel kan man hänvisa till Kormi-Nouri (2011) som med sin forskning tydligt visat hur flerspråkiga iranska elever missgynnats av att de inte fått utveckla sitt förstaspråk eftersom de inte fått modersmålsundervisning överhuvudtaget.

I den globaliserade värld vi lever i är det närmast dåraktigt att inte ta vara på flerspråkiga elevers kompetenser. Svenskan är ett bland många språk i världen och de stora världsspråken, (t.ex. engelska, franska och tyska) som hitintills haft hög status i skolans värld, har globalt sett börjat få konkurrens från andra språk som kinesiska, för vilket svenska studenters intresse har ökat markant i takt med landets ekonomiska utveckling. (www.chinastudies.se) Med tanke på den senaste tidens händelser i arabvärlden är det inte omöjligt att kunskaper i arabiska blir mycket eftertraktade på arbetsmarknaden i den närmaste framtiden. Näringslivet har också börjat förstå vilken potential som ligger i flerspråkig personal och det finns numera en rekryteringsfirma vars affärsidé är mångfald och flerspråkighet. Man menar där att svenska företag alltmer efterfrågar personal med goda kunskaper i exempelvis urdu, persiska och ryska. (www.oyra.se, Metro 2011) Spanska är ett språk som för inte så många decennier sedan hade låg status både i det svenska samhället och i skolan. En EU-rapport (Nygren-Junkin & Extra:2003) visar att intresset för att läsa detta språk som B-språk ökat på senare tid. Andra språk som de svenska eleverna i undersökningen önskade läsa men som inte fanns som valbart B-språk var arabiska, finska och mandarinkinesiska (Nygren-Junkin & Extra:2003).

Det senaste riksdagsvalet, där Sverigedemokraterna tog mandat i riksdagen, visar att flerspråkighet och mångkultur är förenat med fördomar och rädsla hos många svenskar. Det är mycket viktigt att på vetenskapliga grunder bemöta yttringar av detta slag i samhället. Därför vore det önskvärt med en större studie av kommunala tjänstemäns medvetenhet om modersmålets betydelse för flerspråkiga elevers kunskapsutveckling, för att belysa var eventuella insikter

saknas och hur man i så fall ska komma till rätta med det. De intervjuade tjänstemännen har visst inflytande över hur de ekonomiska resurserna fördelas men i huvudsak fattas de avgörande besluten högre upp i organisationen. Därför skulle det vara intressant att göra en liknande undersökning baserad på intervjuer av de folkvalda politikerna i stadsdelsnämnderna. Det kunde också vara intressant att undersöka ett antal rektorers syn på modersmålsundervisning och hur de ser på samarbetet med överordnade chefer i dessa frågor. En annan tänkbar ingång är att på vetenskapliga grunder undersöka vilka språk man i framtiden kommer att efterfråga på arbetsmarknaden och i vilken utsträckning eleverna förbereds på det i våra skolor.

Ursprunget till mina frågeställningar var en nyfikenhet på hur tjänstemän på stadsdelsnivå ser på flerspråkighet, utifrån mina erfarenheter från verksamhetsförlagd utbildning. Det föreföll som om tjänstemän på stadsdelsnivå hade mycket begränsade insikter i hur viktigt det är för flerspråkiga elever att få utveckla sitt förstaspråk. Undersökningen visar att det inte förhåller sig på det sättet. Även om medvetenheten skiljer sig mellan informanterna, så finns en vilja till att tillgodose dessa elevers behov hos dem alla, vilket jag ser som hoppfullt. Svårigheterna med att ge alla elever den kvalificerade undervisning de behöver, förefaller vara mer komplexa än att enbart lägga allt ansvar på skolledning. Dock är detta ämne viktigt och bör debatteras och diskuteras i alla sammanhang som rör integration och mångfald.

10. Litteraturförteckning

Abrahamsson, Niclas. 2009. *Andraspråksinläring*. Lund: Studentlitteratur

Axelsson, Monica. 2004. Skolframgång och tvåspråkig utbildning. I Hyltenstam & Lindberg(red) 2004. *Svenska som andraspråk. I forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur

Haglund, Charlotte. 2004. Flerspråkighet och identitet. I Hyltenstam & Lindberg (red) 2004. *Svenska som andraspråk. I forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur

Hill, Margret. 1995. *Invandrarbarns möjligheter. Om kunskapsutveckling och språkutveckling i förskola och skola*. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik.

Holmegaard, Margareta & Wikström, Inger. 2004. Språkutvecklande ämnesundervisning. I Hyltenstam & Lindberg (red) 2004. *Svenska som andraspråk. I forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur

Hyltenstam, Kenneth & Tuomela, Veli. 1996. *Tvåspråkighet med förhinder*. Lund: Studentlitteratur: Lund

Hyltenstam, Kenneth. 2007. Modersmål och svenska som andraspråk. I: *Att läsa och skriva. Forskning och beprövad erfarenhet*. Stockholm: Liber

Johnsson Lilja, Sally. 1999. *Den mångkulturella skolan – ideal kontra verklighet. Modersmålslärares arbetsvillkor i Göteborg i ett sociologiskt perspektiv*. Göteborgs universitet. Institutionen för pedagogik och didaktik. Sociologiska institutionen.

Kormi-Nouri, Reza. 2011. *The effect of bilingualism on letter and category fluency tasks in primary school children: advantage or disadvantage?* Örebro universitet, Akademin för juridik, psykologi och socialt arbete

Lagerholm, Per. 2010. *Språkvetenskapliga uppsatser*. Lund: Studentlitteratur

Metro 2011-05-17

Nygren-Junkin, Lilian. 1997. *The Heritage Language Classroom as a Cultural Bridge with Two-way Traffic*. Opublicerad doktorsavhandling. University of Toronto

Nygren-Junkin, Lilian & Extra, Guus. 2003. *Multilingualism in Göteborg. The status of immigrant minority languages at home and at school*. Amsterdam: European cultural foundation

Nygren-Junkin, Lilian. 2010. *Modersmålets inverkan på läsförståelse på andraspråket. Hur kompetensnivån på förstaspråket kan höjas och få en positiv effekt på elevers läsförståelse och läsvanor på andraspråket – en svensk fallstudie*. Nätverket Tosprogige barn i Norden, TOBANO; Konferensvolym, Halden:2010 (Under utgivning)

Otterup, Tore. 2005. *Jag känner mig begåvad bara. Om flerspråkighet och identitetskonstruktion bland ungdomar i ett multietniskt område*. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för svenska språket

Säljö, Roger. 2000. *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma, 2000.

Viberg, Åke. 1996. Svenska som andraspråk i skolan. I Hyltenstam & Tuomela *Tvåspråkighet med förhinder*

Vygotskij, Lev. [1934] 1999. *Tänkande och språk*. 1999 Göteborg: Daidalos

Digitala källor: Kontrollerade 2011-05-17

http://www.chinastudies.se/studera_kinesiska_i_sverige.htm

<http://www.dn.se/kultur-noje/ett-sprak-for-miljoner>

www.goteborg.se

<http://www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf>

www.oyra.se

www.skolverket.se/sb/d/150/url/.../target/pdf2459.pdf%3Fk%3D2459 En beskrivning av slutbetygen i grundskolan våren 2010 2010-11-15 Dnr 71-2010:4 1 (7)

<http://www.skolverket.se/sb/d/3341/a/22576>

www.skolverket.se *Fler språk-fler möjligheter*. Publikation 2002
www.skolverket.se/sb/d/193/url/.../pdf871.pdf%3Fk%3D871

www.skolverket.se http://www.jmftal.artisan.se/frame_ex.htm

<http://www.skolverket.se/sb/d/2104/a/11>

Bilaga 1

Intervjufrågor

1. Hur länge har du arbetat med utbildningsfrågor?
2. Vad arbetade du med innan du blev tjänsteman i stadsdelen?
3. Vad anser du vara den främsta orsaken till att så många flerspråkiga elever slutar grundskolan med ofullständiga betyg?
4. Vilka åtgärder planerar din stadsdel för att vända utvecklingen?
5. Vad är din generella uppfattning om modersmålsundervisning?
6. Anser du att den fungerar väl i din stadsdel?
7. Hur ofta skulle du uppskatta att frågor om modersmålsundervisning och studiehandledning behandlas i ditt arbete? 1 gång/år, 1 gång/halvår, 1 gång/månad, oftare?
8. I kontakten med rektorerna, vilka är deras främsta önskemål när det gäller modersmålsundervisning och studiehandledning?
9. Anser du att deras önskemål är praktiskt genomförbara?
10. Anser du att de ekonomiska resurserna för modersmålsundervisning och studiehandledning svarar mot behoven i din stadsdels skolor?